14. CONCLUSIONS

14. CONCLUSIONS

CONSIDERACIONS GENERALS

- **El Catàleg de paisatge de Terres de Lleida incidirà en la planificació territorial**. El Catàleg s'ha redactat de manera simultània i coordinada amb la redacció del Pla territorial parcial de Terres de Lleida, s'aplica sobre el mateix territori i li aporta objectius de qualitat paisatgística, mesures i accions orientades a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. D'aquesta manera, a més de donar compliment al que preveu la Llei del paisatge, hom garanteix que els instruments de planificació territorial incorporin les mesures més adients per garantir una correcta protecció, gestió i ordenació del paisatge.

- **La metodologia general per a l'elaboració del Catàleg de paisatge de Terres de Lleida s'ha basat en el Prototipus de Catàleg de Paisatge elaborat per l'Observatori del Paisatge.** El procediment d'elaboració del Catàleg ha tingut sempre present que el destinatari immediat és la Generalitat de Catalunya a través del seu Departament de Política Territorial i Obres Públiques, que ha d'integrar-lo en el Pla territorial parcial de Terres de Lleida (fins ara Ponent).

- **El Catàleg de paisatge de Terres de Lleida s'ha elaborat des d'un punt de vista multidisciplinar.** L'ha dut a terme un equip composat per arquitectes del paisatge, enginyers agrònoms, enginyers de forest, llicenciats en ciències ambientals, geòlegs, experts en sistemes d'informació geogràfica i teledetecció i experts en participació, entre d'altres, que han adaptat la metodologia de treball a la realitat territorial de les Terres de Lleida. A més, s'ha comptat amb la participació d'agents locals, a través d'entrevistes, i amb la participació pública i social, mitjançant enquestes, que han ajudat a la delimitació, identificació de trets característics i validació les unitats de paisatge que estableix el catàleg.

CONCLUSIONS

- **Les Terres de Lleida posseeixen una gran diversitat paisatgística, amb un paisatge de dominància rural**. Les Terres de Lleida apleguen planes i muntanyes. Presenta zones seques i àrides, sovint menyspreades, i també àrees verdes i humides, tradicionalment més valorades. Inclou habitatges moderns i de disseny, que conviuen amb castells, esglésies, torres de guaita i murs, però també amb coberts precaris construïts amb materials de rebuig i granges amb una aparença descuidada, o bé amb grans polígons industrials i logístics. Permet alhora recórrer senders ancestrals –camí de Sant Jaume, carrerades cap a la muntanya- i solcar l'espai a gran velocitat, a través del TGV o de les autopistes.

- **Els factors naturals que més condicionen el paisatge són el clima i la geomorfologia.** La major part de les Terres de Lleida té el clima típic de la depressió de l'Ebre, de tipus mediterrani continental semiàrid, caracteritzat per la baixa pluviometria anual i temperatures amb una notable oscil·lació entre estacions –del gèlid hivern al tòrrid estiu- i al llarg del dia, de la matinada al sol del migdia. Això condiciona la vegetació natural i el tipus d'agricultura de les zones de secà. Malgrat aquest aspecte general, a mesura que es guanya en altitud, el clima adquireix un caràcter més humit, com a conseqüència de l'augment de precipitacions. D'altra banda, els principals factors que condicionen les formes del relleu són l'estructura geològica, la varietat litològica i l'acció dels agents erosius sota el clima predominant del territori.

- **El factor humà que més ha condicionat el paisatge de les Terres de Lleida és el regadiu.** Regar les Terres de Lleida prové de temps immemorials. La xarxa de reg representa un element de gran importància a l'hora d'explicar el territori de ponent. Els recs antics de Lleida configuren, almenys des de l'Edat Mitjana, una xarxa densa i irregular de canalitzacions que compon l'anomenada horta de Lleida. Posteriorment, al segle XIX els projectes de regadiu dels canals d'Urgell, el canal d'Aragó i Catalunya, i, modernament, l'Algerri-Balaguer i el Segarra-Garrigues, han transformat i continuen transformant el territori de secà a regadiu amb el conseqüent canvi de conreus i usos del sòl, cosa que repercuteix en el territori a diversos nivells (socioeconòmic, paisatge, infraestructures, etc.).

- **Els usos del sòl no han canviat significativament els darrers anys.** Actualment, els principals usos del sòl de les Terres de Lleida són els conreus de secà (43,8% del territori), els boscos, bosquines i prats (27,6%) i els conreus de regadiu (24,6%). Aquesta distribució ha estat força estable al llarg dels 10 anys analitzats (1992 – 2002), cosa que implica una certa estabilitat paisatgística des d'un punt de vista fisiogràfic en aquest període. No obstant això, el 27,9% del territori ha experimentat canvis. Aquests canvis afecten principalment les àrees agrícoles, ja sigui per l'increment dels cultius de regadiu (per exemple, a l'àrea d'Algerri–Balaguer), per l'abandonament de conreus de secà en zones marginals, o bé pel canvi de fruiters de regadiu a conreus extensius que s'ha produït en alguns regadius tradicionals.

- **Les tendències dominants de més incidència en el paisatge són la posada en regadiu d'àrees agrícoles de secà i l'augment de la pressió urbanística al llarg del corredor principal de l'àmbit d'estudi.** Les àrees de regadiu s'incrementaran significativament en un futur pròxim degut a l'extensió del regadiu a l'àrea d'Algerri–Balaguer i del Segarra–Garrigues, així com pels regs de suport a les oliveres i ametllers a les Garrigues. A més, al voltant de l'A-2 existeix una gran pressió en termes d'expansió urbana, creixements industrials i logístics, aparició de noves àrees de serveis, infraestructures, equipaments, etc.; aquest veritable corredor urbà, que es reforçarà amb l'establiment de l'Eix Transversal ferroviari i amb el desdoblament de la C-25, presenta una marcada tendència a la urbanització, que en alguns casos és difusa.

- **Les Terres de Lleida, a banda d'espais naturals notoris, també atresoren un patrimoni històric, rural i cultural extens**. El patrimoni històric reuneix un nombre extraordinari de béns culturals i arquitectònics, jaciments arqueològics de diferents èpoques, i fins i tot jaciments paleontològics. El patrimoni rural i cultural es fa palès no solament amb l'existència de paisatges agraris de gran bellesa i elevat valor, sinó també en la pròpia voluntat dels habitants de donar a conèixer les tradicions i les formes de vida lligades al medi rural del territori —la casa, els oficis i els costums— i a la diversitat dels productes agraris locals. La combinació dels diferents elements i factors del paisatge de la plana crea determinats paisatges que mereixen una especial consideració i que són emparats i estudiats al si d'aquest Catàleg: el paisatge de secà –lligat a unes determinades infraestructures de pedra seca (cabanes de volta, marges, aljubs, etc.), matisat per fileres de llenyosos fruiters de secà o per bardisses que limiten les parcel·les, etc.-, el paisatge del Prepirineu –protagonitzat pel superb Montsec-, les hortes històriques vinculades a les cultures del regadiu (romana, islàmica, medieval) i que s'estenen al voltant del Segre, etc.

- **Uns paisatges amb identitat, valorats i apreciats pels habitants del rodal**. A la major part de les unitats s'ha constatat la identificació dels habitants del país amb el seu paisatge circumdant, en especial mitjançant determinades formes d'aproximació que posen en valor el territori: des d'un punt de vista popular, aplecs, caminades, processons, etc.; des d'un punt de vista de construcció de la imatge del territori, una determinada literatura –viatgera, contemplativa- que ha subratllat unes constants i unes valoracions que s'han retransmès i, al capdavall, han conformat nítides imatges. A més, determinats elements del paisatge físic que potser no tenen un valor intrínsec són percebuts pels lleidatans a través d'atributs plens de càrregues i significacions: la boira, els fons escènics de la Plana, els tossals, les banquetes arbrades, els nuclis encimbellats, etc.

- **Les Terres de Lleida tenen àrees de valor paisatgístic reconegut per diverses normatives.** El territori de les Terres de Lleida té 60.119 ha incloses a la Xarxa Natura 2000 (segons la proposta aprovada el setembre de 2006), de les quals 56.648 ha corresponen a zones d'especial protecció per les aus (ZEPA). Entre d'altres, destaquen: els espais d'aigües continentals de l'Aiguabarreig Segre-Cinca i l'Aiguabarreig Segre-Noguera Pallaresa; els espais de la plana agrícola, com ara els Secans de Belianes-Preixana, els Secans del Segrià i Utxesa, els Secans de Mas de Melons-Alfés o les Valls del Sió-Llobregós; o bé tot el reguitzell d'espais vinculats al Prepirineu que formen part de les Terres de Lleida, en especial al voltant del Montsec.

- **A més d'aquests espais amb figura de protecció legal, existeixen altres amb grans valors.** Hi ha espais naturals que no han estat recollits dins de les àrees reconegudes a la Xarxa Natura 2000, i que malgrat tot, pels valors naturals que contenen requeririen d'una figura de protecció per la seva preservació i regulació d'ús. A més a més, la matriu territorial dominant a les Terres de Lleida són els paisatges agraris que, fins a la data, han estat molt poc atesos i fins i tot ignorats. Els valors dels paisatges lligats a l'agricultura no són només de tipus ecològic i natural: aporten profunditat històrica, donen lloc a produccions determinades, contenen un patrimoni construït específic, etc. En

aquest sentit, el catàleg proposa mesures de millora i posada en valor del paisatge agrari de la plana de Lleida.

- **Entre les dinàmiques naturals que poden influenciar en el paisatge destaca el canvi climàtic.** A banda de l'afectació a la biodiversitat dels ecosistemes, que en termes globals se suposa que es reduirà, l'efecte més directe de les dinàmiques naturals al territori de les Terres de Lleida serà la reducció de les disponibilitats hídriques. Això pot incidir de manera significativa en els processos de desertització, especialment per l'impacte dels incendis forestals, la fragmentació de les àrees forestals o la disminució dels recursos disponibles per al regadiu.

- **Les característiques fisiogràfiques i la tendència actual dels usos i transformacions del sòl a les Terres de Lleida són els principals factors determinants per poder predir l'evolució del paisatge.** Les zones de relleu trencat, amb pendents superiors al 10%, són terres que continuaran allotjant les principals masses de vegetació natural, però probablement no de forma exclusiva arreu. Puntualment, noves possibilitats tecnològiques poden canviar l'aspecte de les àrees de muntanya, en especial els parcs eòlics que es preveuen. D'altra banda, les zones planeres i de relleu més suau són, d'acord amb les tendències actuals, les més susceptibles de veure's sotmeses a transformacions molt importants, bé de caràcter territorial, agrícola, industrial o urbanístic.

- **El Catàleg identifica 22 unitats de paisatge de les Terres de Lleida**. S'ha partit d'un procés metodològic de creuament de dades cartografiades tant de cartografia de referència (Institut Cartogràfic de Catalunya, Departament de Medi Ambient i Habitatge i Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, Confederació Hidrogràfica de l'Ebre) com de cartografia generada durant l'elaboració del Catàleg: mapes de valors paisatgístics, ecològics, històrics, mitològics, religiosos, espirituals, simbòlics i identitaris. Aquesta darrera cartografia s'ha ampliat considerablement a partir de treball de camp, recerca bibliogràfica i els resultats de la consulta ciutadana. Finalment s'han identificat 22 unitats de paisatge que tenen una extensió mitjana de 254 km^2. Per a cadascuna d'elles es descriuen els elements naturals i humans que constitueixen el paisatge, l'evolució històrica del paisatge, la seva organització actual, la relació amb altres unitats que l'envolten, l'expressió artística, la dinàmica actual, els valors paisatgístics, les principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge, els riscos i impactes, una descripció de la possible evolució de la unitat, l'avaluació d'amenaces i oportunitats, i els objectius de qualitat paisatgística.

- **Unitats de paisatge de muntanya, agrícoles i mixtes**. Les unitats de paisatge identificades es poden classificar, a grans trets, en unitats de paisatge de muntanya, agrícoles i unitats mixtes. Les unitats amb caràcter muntanyós són les del Montsec, els Aspres de la Noguera, la Vall de Rialb, el Mig Segre i els Costers de l'Ebre. Al seu torn, les unitats que posseeixen un paisatge predominantment agrícola són l'Alt Sió, els Secans de Belianes i d'Ondara, el Paisatge fluvial del Segre, el Baix Segrià, els Regadius del Canal d'Aragó i Catalunya, la Plana d'Almenar i Alguaire, l'Horta de Pinyana, la Plana d'Algerri–Balaguer, el Baix Sió, les Serres de Bellmunt i Almenara, la Plana d'Urgell i Utxesa. Les unitats mixtes, definides per la presència de relleus importants en què hi ha combinadament cobertures del sòl de tipus forestal i agrari, són: els Serrats de Sanaüja i Llanera, la Vall del Llobregós, els Costers de la Segarra, les Garrigues Baixes i vall del Corb i les Garrigues Altes.

- **El Catàleg identifica 4 paisatges d'atenció especial**. A banda de l'establiment de les unitats de paisatge, aquest catàleg ha identificat quatre paisatges d'atenció especial, en els quals hi ha uns trets molt singulars que els individualitza o bé s'espera una gran transformació paisatgística. El corredor d'infraestructures al voltant de l'A-2 n'és un, atesa la pressió urbanística existent i els altres tres són: el nou regadiu vinculat al canal Segarra-Garrigues, l'horta de Lleida (porció de l'horta de Pinyana que està sota influència directa de la capital) i el Parc Fluvial, que coincideix amb la unitat Paisatge fluvial del Segre. Aquest darrer paisatge d'atenció especial relliga i estructura bona part de la plana i és la clau de volta del seu futur.

- **El Catàleg proposa una política paisatgística per a Terres de Lleida**. A partir de l'anàlisi i la diagnosi del paisatge que s'ha dut a terme al document, es proposen 21 objectius de qualitat paisatgística per a tot l'àmbit de Terres de Lleida i un llistat de criteris i accions que contribueixen a assolir-los. Aquests objectius s'han recolzat també en les propostes del propi territori, recollides en els mecanismes de participació i consulta ciutadana. En aquest Catàleg es concreten

cartogràficament i descriptiva també objectius de qualitat paisatgística per a cada unitat de paisatge. Convé posar en relleu que els objectius de qualitat paisatgística i les mesures i accions que aquest Catàleg proposa ultrapassen les demandes convencionals de creació de nous espais protegits o de tractament de determinats "paisatge illa". En definitiva, pretenen una política paisatgística global, vàlida per a tots els indrets de les Terres de Lleida i que, per tant, pugui ajudar a l'assoliment del benestar individual i social de cadascun dels racons de la regió (com la creació d'un parc fluvial a l'entorn del riu Segre i del Noguera Ribagorçana, d'un pla de supressió de rètols publicitaris a l'entorn de les carreteres, d'un decret que reguli la implantació de parcs solars i eòlics, l'elaboració de normatives de criteris arquitectònics, l'aprovació de cartes de colors, la redacció de manuals de bones pràctiques per a les edificacions en medi rural, etc.)